

Hvønn hóttir skrivifrælsið?

Moralur er góður, men dupultmoralur er dupult so góður, segði maðurin.

«Sosialurin» er eitt sera moralskt blað, skal farast eftir oddagreinunum. Ofta verður trivið í blað-etíkk, og mettað hefur verið við leiðbeiningum og peikifingrum til tann eftir hesum at døma ljóta og óetiska dagblaðstjóran, sum setir siðgóðsku feroyska lesarans í vanda við at nevna dukkur «menn», og grónfríðingar «partamenn Atlas». Og saman við okkum øllum hinum gremur oddagreinin nú ein dagin seg um, at verðin er ónd. Átrúarlígr og politískir bólkir sprengja bumbur í staðin fyri at semjast og tosa um tingini. Vit, sum bert uppliva henda óndskap í sjónvarpi, útvarpi og bløðum, østast, nú bumburnar nærkast hendanveg, seinast brustu tær í Keypmannahavn. Og eins og feroyingar standa sum ein maður aftanfyrri Sosialin í grindamalinum, fordøma vit saman við honum harðskap sum politiskt og átrúnaðarligt vápn. Og alt er hetta sera gott, tekni um eina góða moralska stóðu.

Eisini hefur Sosialurin roynt at staðfesta sum talsmaður tollýndis móti fanatismi, viðskygning móti trongskygningi, vera fyri opnum tjaki móti sensuri, fyri frælsi, móti einoygdari propaganda.

Men, sum oftast, finst eitt men.

Tað sigst, at tú hoyrir sannleikan frá børnum og fullum monnum. Tað fyrra má takast fyri fyrivara, tað seinna er sum oftast lygn, tí fáur lýgur og tvætlað so illa sum fullur maður. Men við illum, uppøstum fólki, sum kenna seg trøngd uppi ein krók, er óðrvisi. Tá kemur ofta okkurt forvitnisligt fram. Kennir fólk, at moralska pussið er hótt, kemur betongmúrurinn innanfyrri víðhvørt undan. Og so verður tað ofta ivasamt við tollýndinum, frælsu pressuni, at lurta eftir «óðrvisi» áskoðanum, og óðrum lættkeypum góðgæti.

Tað er ofta ræðslan fyri at missa fótastíð, sum fær vreiðina at koma í fólk.

Hevur so ræddur og illur maður vald, er hetta vald helst tað fyrsta sum beitt verður úteftir, fori at kóla ræðsluna av innfettir. Hetta er galdandi fyri politiskar flokkar eins væl og einstaklingar. Til dømis hava summir vald til at lata «pressufrælsið» sigla

sín egna sjógv, um teir hava pengavald yvir «frælsu» pressuni (t. d. lýsalar) ella eitt nú vald í politiskum flokki, sum eigur týðningarmikil bløð.

Eftir at hava lisið harðligu reimingina frá annars hövligum javnaðarmonnum eftir at sjónarmið Høgni av Heiði sluppu fram at Sosialinum, mátti sannast, at tað er hesin valdsrættur sum setir markið fyri frælsi og tollýndi. Tað er til dømis ósaldan komið fyri í feroyskum blaðheimi, at politikari, sum er ræddur fyri persónligum atkvøðumissi, hóttir blaðstjóra sín, um hesin er eitt sindur «linur» í síni tolking av skrivifrælsinum. Minnst einaferð, at tingmaður hefur hótt við at skifta flokk, um blaðstjórin ikki makkaði rætt.

Vit mugu tí heldur vera saklig og víðrúknna, at í veruleikanum hava vit sensur og ikki fult skrivifrælsi í feroyskum bløðum, hóast tað er í meiri duldm búa enn aðra staðni, har beinleiðis meiningsbann er.

Sjálvandi er lætt at siga: «farið til tykkara egnu við hasum». Í einum landi, har øll húski fáa Dimmalætting, og helst helvtin lesur Sosialin, 14. sept., og Dagblaðið, er lætt hjá hesum bløðum at senda svartaper víðari. Og er talan um mann við áskoðanum, sum eru úti-hýstur av øllum stórum flokkum og bløðum, so er lætt at siga «vit hava frælsi — men fara tú til tey sum eru samd við tær». Eftir hesi logikk skuldu fólk bert lisið tað, tey vóru samd við, og javnaðarblaðið bert tikið við tilfari, sum samsvaraði stevnu-skrá javnaðarfloksins (sum enn so altíð samsvarar við hansara praksis).

Tað er komið fyri hjá útvarpinum og sjónvarpinum, sum hava einkarætt til sitt virki, at tey siga hesin og hasin tónleikur, filmur, tíðindastubbi, ella hendan og handan hugleiðing ella áskoðan ikki eigur heima hjá tiem. Men tá kann tað ikki vera við grundini «far tú til tinar egnu við hasum». Eitthvørt úrval av tilfari er jú ein úti-hýsing av óðrum, og ein linja verður lögð við vilja ella úttan vilja. Um hetta so er sensur ella redigering, kann tjakast, men ongin skal siga mær at feroyingar, sum helst hava flestu bløðini í mun til ibúgvatalið, skulu vera noyðdir at úti-hýsa ávisum áskoðanum við teirri grundge-

tjak og meiningar

Vit gera lesarar okkara varugar við, at treytin fyri at fáa lesarabrev upptikin undir hesum teiginum er, at blaðstjórnin veit, hvør hevur skrivað brevíni.

ing at tey hava ov nógv tilfar, og ov lítið pláss.

Men í døminum «sjónarmið hjá Høgni av Heiði» eru trigger høvudskeiðingur, og teir eru:

1. Er kristindómurin í vanda?

2) Er javnaðarflokkurin í vanda?

3) Hvønn hóttir skrivifrælsið? (Og er «sjónarmið» bert fyri kristnar javnaðarmenn?)

Kristin fólk trúgva á alvaldan Gud, og tey attu at havt eina fasta heimsáskoðan, sum m. a. ber í sær, at menniskjað og meiningar tess kunna sær ikki nógv móti tí, sum ætlað er og skrivað stendur. Tí svikja tey sína egna læru, um tey meta «óðrvisi» og «ókrístnar» áskoðanir at vera hótanir móti kristindóminum. Ongin kann hotta sannleikan ella seta hann í vanda. Einans hann, ið ivast og tiskil ræðist seg sjálvan og sína stóðu, ósir seg upp og tekst av fót, mótir hann óðrvisi hugsanum.

Eitt sindur ítøkiligari er tað at fáast við, hvat tað er sum javnaðarmenn ræðast. Er læran og stevnan móti einum samfelagi við «javnaði, frælsi og broðralagi» so veit at hon er hótt, um eitt opið orðaskifti um eitt nú átrúnaðarmál fer fram í floksblaðnum? Hvat ræðist her til dømis Jakup Lindenskov? Er tað annað enn persónligan atkvøðumiss? Mær kunnugt forðar ongin honum tá í at bjarga sær og sínum atkvøðum við at luttaka í einum slíkum orðaskifti. Kristindómurin, og ymiskt minni «kristiligt» sum leggur seg undir hansara veingjabreiði, stendur sterkt í Føroyum. Har eru atkvøður at veiða, tað veit Oli Breckmann, og eftir øllum at døma eisini Jakup Lindenskov. Tá má heldur seljast út av «tollýndinum» og «frælsa orðaskiftinum». Tað er ófatiligt at ein grein eftir Høgni av Heiði skal takast sum ein hótan móti javnaðarflokkinum, eins og tað t. d. er at ein einstakur rithøvundur sum solzhenitsyn skal vera ein hótan móti óðrum av risaveldinum á jørðini. Her er okkurt, sum haltar.

Men tá orðið «kommun-

Stutt viðmerking til Sigrid Dalsgaard (Sosialurin 1. aug. 1985)

Tað er at undrast yvir, at fyrrverandi formaður í Brúkarafelagnum og núverandi formaður í Føroya Keyhpssamtøku ber fram, at Heilsufrøðiliga Starvsstovan ikki skal vera «so avgjörd í síni metan av tvøstinum, tí við skilagóðari kostsamanseting ber sum sagt til at eta tvøst og spik sum annan døguramat».

Heilsufrøðiliga Starvsstovan hevur gjørt fleiri nágreiniligar kanningar av kvikksilvurrinnehaldinum í tvøsti, spiki og ymiskum innvøllum úr grind. Kvikksilvurvirðni meri síðan sammett við tey mörk, ið WHO (World Health Organisation)

undir FAO (Food and Agricultural Organisation) nýtir í síni altjóða tilráðing í samband við kvikksilvurið í matvørum. Út frá hesum, og sambært tí vitan, sum er á hesum øki í dag, hevur Heilsufrøðiliga Starvsstovan upplýst Føroya fólk um hesi viðurskipti, eins og ein tilráðing um nýtslu av tvøsti, spiki og innvøllum er gjörd í tí árligu frágreiðingini fyri Starvsstovuna.

Viðmerkjast skal, at Heilsufrøðiliga Starvsstovan í hesum sambandi ikki hevur viðgjørt grind sum matvøra, men rætt fólk til at vera varug við tað sera høga kvikksilvur-

innihaldið, ið serliga er í grindainnvøllum sum livur, nýra og hjarta.

Í staðin fyri at sipa til, at Heilsufrøðiliga Starvsstovan við sínum úttalissum er við til «ata hjálpa hesum umhvørvisfólkunum í teirra undirgravingarvirkssemi», atti Sigrid Dalsgaard heldur at viðgjørt hetta mál sakliga og annars verið glað fyri, at ein heilsufrøðilig starvsstova kann vera við til at upplýsa brúkarar, soleiðis at hesin við síni bestu samfærðing kann samanseta sín kost.

Heilsufrøðiliga
Starvsstovan

isma» verður blakað inn í eitt orðaskifti, er tað jú sum at stoyta bensin á eld. Og tá so alt logar, sæst væl, at fólk langt inn í javnaðarflokkinn hava fatan sína av hesum orði frá Dimmalætting, Dagblaðnum ella Det Bedste. Og neyvan frá sonnu merking orðsins, sum av eini undarligar orsök ikki liggur so langt frá sosialdemokratiskari læruni. At styrið í Sovjetsamveldinum og aðrastaðni er harðrent og ikki nakað, vit ynskja, tað átti ikki at fingið okkum at missa sakliga vitnið og loypa framav, móti okkara egnu. Sovjetsamveldið er ikki nakað kommunistiskt samfelag, hetta heitið er nakað sum amerikanskir fjölmiðlar hava givið tí, vegna vantandi skilning av bæði orðinum «kommunisma» og sovjetiska samfelagnum. Men tað er gott bóm at bjóða fólk í prostitueraðum politikki. Einaferð vóru «jóðar og kommunistar» mettir størsti vandin fyri týska ríkið. Hvønn ræðast javnaðarmenn í dag? Vantandi upplýsing hevur altíð verið grundarlag undir forfylging og harðræði. Nær fara vit at læra av søguni?

Av og á østast vit yvir átrúnaðarligan orskap kring um í heiminum, og hvussu átrúnaður og politikkur blandast saman leiða til dráp og yvirgang móti bæði sakleysum og sekum. Her heima hava vit tibetartættiliga friðarliga átrúnað og politikk í mun til aðrastaðni, í hvussu so er heldur politiskur «ófríður» segur á tí stigi, sum oftast gjøldur kann gerast úr. Í Iran fáa

tey átrúnaðarliga «vilstu» neyvan orðið í bløðunum. Tey verða forfylgd, pind og dripin av teim «rætttrúgvandi». Politiskir flokkar mugu eisini undir-kasta seg Ájatollaðinum, skulu teir ikki verða bannad.

Mær kunnugt er javnaðarflokkurin ikki nakar átrúnaðarligur flokkur. Eg havi altíð hildið hann vera opnan fyri fólk við øllum átrúnaðarligum tilknyti. Er hetta so — og er tað eisini galdandi fyri «Sosialin» og er teigurin «orðaskifti» og «sjónarmið» opin fyri øllum orðaskifti og sjónarmiðum? Hverji eiga at úthýsa — og við hvørjum grundum? Hvi skulu ávis átrúnaðarlig sjónarmið bannast á prenti, t. d. tað heilt logliga sjónarmið einans at trúgva tí ein sjálvur uppfatar sum sannleiki?

Fólk kunnu vera so rædd fyri deyðanum, at tey ikki tora at liva, og man ikki onkur vera deyður av ræðslu? Vit

kunnu eisini vera so rædd, so smásár um okkara demokrati, at vit ikki loyva týðningarmiklum grundarsteinum í tí at virka. Í summum londum óttast tey stýrðina, so nógv alt «samfelagsskaðiligt» at meininga- og skrivifrælsið er avtikið. Vilja vit nakað samsvarandi?

Tað sigst um frægan mann, at hann segði nakað soleiðis um ein harðasta mótstøðumann sín: «Eg eri langt frá samdur við honum, men eg vil stríðast til min deyð fyri at hugsa hans fær fritt at fara». Ikki veit eg, um Høgni av Heiði er fyri einaræðisligum stýrisslagi, sensuri móti átrúnaði, avtøku av skrivifrælsi, ella banni móti summum politiskum flokkum. Er hann tað, so er lið hansara fäment okkara millum. Men fyri okkara egna skyld mugu vit loyva teimum at siga og skriva tað fritt.

muli

HONDA
lak&rust
garanti

-findes ikke bedre